

KASZEL (150) *sb m*

a oraz e jasne.

sg *N* kaszel (22). ◇ *G* kaszlu (25). ◇ *D* kaszlowi (20). ◇ *A* kaszel (70). ◇ *I* kaszl(e)m (4). ◇ *L* kaszlu (2). ◇ *pl N* kaszle (3). ◇ *G* kaszlów (3). ◇ *D* kaszlóm (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Gwałtowny, głośny wydech jako objaw choroby dróg oddechowych; tussis Mymer¹, Mącz, Calep, Cn; tussedo, tussicula Cn (150) : Tussis. Huften. Kafzel. Mymer¹ 40; Też gdy wwarzyłz szańtę s figami w winie á thego fie będziefz napijał dla káfzlu kthory przychodzi z zimney przyczyny FalZioł I 84d; Theż wino w ktorimby było wwarzono to ziele s fokiem lakricijey/ iefth dobre naprzeciwo káfzlowi. FalZioł I 139a; OManowa wodka [...] káfzel dawiący z nieczyfłociami lipkiami wypędza FalZioł II 9a; Też białe Kadzidło iefł wilkołci flegmiłtych w głowie wyfufzaiące/ y też zaftanawiające tak iż im niedopufzcza z głowy na pierfi płinąc, fład ciężkie káfzle, á fmiertelne przychodzą FalZioł III 33a, ‡6f, ‡7a [3 r.], I 3a, 5d, 13a (81); GlabGad K, Kv; Mącz 470c; O Pierfiach/ Káfzlu/ Dychawicy/ Kordyáce SienLek 83, 13, 15v, 42, 82v, 83 źp (37); bo iż ty ducie dla káfzlów á dćfcnfów iákich czyniémy [...]: tedy wodę ták mierno mieć ciepłą trzebá/ iakoby fye głowá niezápaliłá Oczko 16; á połpolicie ná ciemię táką wodę pufzczamy/ gdy przódek głowy boleie/ á káfzlóm przyczyną bywa Oczko 16, 16v [3 r.], 34v; PudłFr 46; ActReg 127; Calep 1095b, 1096a.

kaszel czyj (1): Wodka druga na káfzel dziecinny. FalZioł II 17c.

W charakterystycznych połączeniach: kaszel ciężki (2), częsty, dawiący (2), dziecinny, wielki (2), zastarzały (stary) (8), zbyttni; kaszel goić, leczyć (7), oddalać (8), odejmować (2), pobudzać (rozbudzać) (4), poruszać, uspokajać (uspokoić) (3), uśmierzać (11), uzdrawiać, wypędzać, zastanawiać (stanowić) (3).

Zwroty: »kaszlać [jakim] kaszlem« (1): yteż kthoby káfzlał fuchym káfzlem/ warzić gi w tyzannie/ á ofłodziwłzy czukrem pić czeńtho. FalZioł I 78d.

»[czego] z kaszel mieć« = mieć czegoś dość, coś się daje we znaki (1): To więc w co fie obrocił/ y yáko te^{go} dziś włzyfscy fłkáfzel mamy/ to iuż włzytkim te^{go} mogą być pełne włzy. RejPos 200.

Wyrażenie: »kaszel suchy« [szyk 11 : 4] (15): á to wwarzywłzy fłłucz w moźdźerzu/ á wćzyń plałthr na pierfi przykładaiając ciepło/ dla dychawicze/ y dla káfzlu fuchego FalZioł I 71d, ‡7a, I 78b, d, 115d, 150c (13); SienLek 16, 83v.

Szereg: »ni kaszel, ni kichanie« (1): fnu mu nieprzerywa/ Ni káfzlem/ ni kichaniem: niech zdrow odpoczywa. KlonWor 5.

Cf KASZLANIE

MM